

Tuğba ERAY BİBER, *Karadeniz Rumları ve Yunanistan 1914-1923*, İstanbul, Yeditepe Yayınevi, Aralık 2016, 315 sayfa.

Bülent ATALAY*

Kafkaslar, Balkanlar ve Yakın/Orta Doğu üçgeninin ortasında yer alan ve Türklerin anavatanları olduğu hususunda hiç şüphe duyulmayan Türkiye, tarihin pek çok döneminde mazlum milletlerin sığındıkları masum bir mülteci yarımadası olmuştu ve olmaya devam etmektedir. Türklerin son imparatorluğu Osmanlı döneminde; İspanya'dan kovulan Yahudilerden, Bolşevik ihtilaliyle yurtlarını terk etmek mecburiyetinde kalan beyaz Ruslara kadar pek çok farklı mezhep ve meşrebe mensup olanlara “*Tanrı Misafiri*”, fikrinden hareketle kucak açtığı tarihî bir hakikattir. 1854-1856 Kırım Harbinden, 1877-1878/93 Harbine, Balkan Harplerinden, I. Dünya Harbine ve akabinde Türk İstiklal Harbi dâhil olmak üzere geçen zaman diliminde Türkiye coğrafyasında yaşananları ifade etmeye kelimeler kifayetsiz kalır. “*Ana şefkati*” ile başta Anadolu olmak üzere Türkiye ve dolayısıyla Türk milleti, kendinden ve kendisine akraba olan topluluklara “*ensar ve muhacir*” mantığı ile yaklaştığından “*acıları bal eyle*” düsturu ile bağrına basmıştır ve basmaya devam etmektedir.

Türkiye tarihinin en bedbaht dönemlerinden olan 1914-1923 yılları arasında yaşananların müsebbiplerinin emperyalist müdahaleleri gerçekleştirenler ve onların maşaları olduğunu ortaya koyan çalışmalardan olan “*Karadeniz Rumları ve Yunanistan 1914-1923*”, giriş ve beş bölümden oluşmaktadır. Giriş bölümünde; Türkiye'nin, Karadeniz bölgesinin tarihi süreci ve bu süreçte etnik ve dinî unsurlar ile 1830-1914 arası Türk-Yunan münasebetleri üzerinde durulmaktadır.

Dünya Yeniden Şekillenirken Karadeniz Bölgesi (1914-1918) başlığı altında I. Bölümde; Osmanlı Devleti ve Yunanistan'ın I. Dünya Savaşına girmeleri, bu süreçte; Karadeniz Bölgesinde Osmanlı devletine yönelik faaliyetler ve devletin aldığı tedbirlere dikkat çekilmektedir.

* Yard. Doç. Dr. Trakya Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, Türkiye Cumhuriyeti Anabilim Dalı, bulentatalay@trakya.edu.tr

II. Bölümde; Mondros Mütarekesinin imzalanmasıyla birlikte Karadeniz Bölgesinde yaşananlar ayrıntılarıyla odaya konurken bilhassa emperyalist faaliyetler ve Mustafa Kemal Paşa'nın Türk İstiklâl Savaşının meşalesini yakmasının altı Millî Mücadele Döneminde Karadeniz başlığı altında çizilmektedir.

Yunanistan'ın Karadeniz Bölgesindeki Siyasî Faaliyetleri başlığı altında yer alan III. Bölümde; Pontus meselesinin siyasî ve coğrafi sınırları tespit edilirken, Yunanistan'ın bu kavramdan hareketle, kendince eline geçirdiği tarihî fırsatı değerlendirmek için her türlü seçeneği kullanma gayreti göz önüne serilmektedir. Bu gayretin özünü Ortodoks itikadının oluşturduğu ve bundan hareketle bölgedeki başta Trabzon metropoliti Hrisantos olmak üzere bütün din adamlarının adeta dinî bir seferberlik hareketi içerisinde; “*Haçlı/Ortodoks ruhu*” ile saldırganlaştıklarını ve bunu siyasî bir yapılanmadan ziyade; sivil toplum faaliyeti kisvesi altında kurulan ve içerisinde “*Rum*” ibaresinin yer aldığı adlarla ifade edilerek masumiyet kamuflajı ile perdeledikleri ortaya konmaktadır.

Karadeniz bir bölgenin adı olmasına rağmen özde “*ismi ile müsemma/adı ile uyumlu*” bir şekilde Türk milletinin genelde ülkede, özelde bölgede dönem itibarıyla yaşadıklarını dillendirircesine “*karabasan*” havasını yansıtmaktaydı. Bu yansımanın tezahürlerini Türk milletini, ilk safhada Türkiye’de katletmek, başaramadıkları takdirde de açlığa mahkûm etmek isteyenlerin gayretlerini mevki olarak küçük, fakat etki olarak büyük maliyetli misali, Karadeniz’de olduğu eserden anlaşılmaktadır. Bu durum, Yunan Gemilerinin Karadeniz’deki Faaliyetleri başlığı altında IV. Bölümde; Yunan gemilerinin Karadeniz’deki sevkiyatı engelleme gayretlerinden, uyguladıkları ablukaya ve bunda emperyalist devletlerin rolünden, Ankara Hükümetinin aldığı tedbirlere kadar yer verilerek açıklığa kavuşturulmaya özen gösterilmiştir.

Son bölüm olan V. Bölümde de; Rum asilerin faaliyetlerine yönelik TBMM Hükümetinin aldığı askerî, siyasî, iktisadî ve hukukî tedbirler alınırken, itimat edilmediğinden ve haysiyetli bir duruş örneği olarak Kızılhaç yardımlarının reddi, Yunanistan'ın ve TBMM'nin karşı propaganda faaliyetleri ve Lozan antlaşmasının ekalliyetlerle ilgili maddeleri üzerinde durulmaktadır.

Sonuç bölümünde ise; isabetli tespitler yapıldığı görülmektedir. Şöyle ki; Osmanlı Devleti hâkimiyeti altında hemen hemen bütün unsurların olduğu gibi, Rumların da uzun bir süre mesuliyet ve emniyet çerçevesi içerisinde kendilerine ehemmiyet verilen bir unsur olduklarına dikkat çekilirken, devlet açısından mühim bir unsur oldukları ve bunun nimetlerinden

yararlandıklarının altı çizilmiştir. Yunanistan'ın bir devlet olarak emperyalist devletlerin tesiriyle ve destekleriyle tesisiyle birlikte, Rum unsurdan azımsanmayacak bir nüfus Osmanlı Devleti'nden kopmuştur. Buna rağmen Osmanlıyı meydana getiren unsurlardan mühim bir kısmını oluşturan Rumlar, bilhassa imparatorluğun son dönemlerinde Trablusgarp, Balkan Savaşları, I. Dünya Savaşı ve Türk İstiklâl Savaşı süresince Yunanistan'ın da dâhil edildiği emperyalist blokun tahrik ve destekleriyle birlikte saldırganlıklarını, yüzyıllardır birlikte yaşadıkları komşularına karşı güçleri yettiğince hayata geçirmekte tereddüt etmediler. Bu genel değerlendirme ve tespit ile birlikte; Yunanistan'ın öncelikli ve nihaî hedefinin Karadeniz olmadığı ortaya konmaktadır. Asıl hedeflerinin Türkiye'nin Batı Anadolu ve Rumeli Bölgeleri olduğu, bunu gerçekleştirebilmek için Karadeniz ve bölgenin kullanılma gayretlerine ve asil Türk milletinin Türkiye'nin asıl sahibi olarak gerçekleştirdikleri mücadele ile nasıl engel olduklarına dikkat çekilmektedir.

Çalışmanın bütününe kaynak açısından değerlendirdiğimizde; konu ile ilgili bol miktarda makale ve telif eserin gözden geçirilerek kaleme alındığı anlaşılmaktadır. Telif eserler arasında Yunanca kaynakların da bulunması Türk akademik hayatına ayrı bir katkı sağlamaktadır. Dönemin canlı şahidi sayılabilecek gazetelerin kullanılması da çalışmaya ayrı bir katkı sağlarken, resmî yayın ve yayınlanmış vesikalar da zenginlik katmıştır.

Tabii olarak eser akademik hüviyet kazandıran temel kaynaklar, arşiv vesikalarıdır. Bunlara göz atıldığında; Başta Başbakanlık Osmanlı Arşivi olmak üzere, Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, Cumhurbaşkanlığı Arşivi, Genel Kurmay askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Arşivi, Kızılay Arşivi ve The National Archives'den istifade edilmiştir. Arşiv vesikalarının fazla olması konu ile ilgili soru işaretlerinin yok olmasını tamamen ortadan kaldırmasa da oldukça azalmasına sebep olmaktadır.

Sonuç olarak; konu ilgili bilhassa doğrudan veya dolaylı olarak çok sayıda akademik veya amatörce yapılan çalışma olmasına rağmen kullanılan arşiv vesikaları başta olmak üzere telif eserlerin önemli bir kısmının görülmüş olması çalışmaya ayrı bir değer katmıştır.